

Türkiye’de Ortaokul Öğretmeni Yetiştiren Orta Öğretmen Okullarının Kısa Tarihçesi-(1923-1946)*

Sabri Becerikli¹

Öz

Bu makale Türkiye’de ortaokul öğretmeni yetiştiren kurumların kısa tarihini ortaya koymaktadır. Bu amaçla Türkiye’de 1923-1946 yılları arasında öğretmen yetiştirmek için açılan Orta Darülmuallimat, Orta Darülmuallimin, Orta Muallim Mektepleri incelenmiştir. Konu, okulların açıldığı tarih ile eğitim enstitülerine dönüştürüldüğü tarih arasında sınırlandırılmıştır. Çalışma ortaya koymuştur ki Türkiye Cumhuriyeti’nde ilk açılan ortaokul öğretmeni yetiştiren kurum, İstanbul’daki Orta Darülmuallimin ve Darülmuallimattır. Çalışmanın verilerini tarihi dokümanlar oluşturmaktadır. Yapılan araştırmada Devlet Arşivleri belgelerinden, TÜİK verilerinden, Milli Eğitim Bakanlığı yayımlarından, Yönetmeliklerden, konunun geçtiği dönemde yayımlanmış olan çalışmalardan, çeşitli telif eserlerden yararlanılmıştır. Dolayısıyla yöntem olarak doküman incelenmesi üzerine kurulu olan nitel araştırma yöntemlerinden tarihsel analiz kullanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Orta Darülmuallimin, Orta Darülmuallimat, Orta Muallim Mektebi, Türkiye Cumhuriyeti’nde Öğretmen Eğitimi, Orta Okul Öğretmeni Yetiştiren Kurumlar

Abstract

The present article revealed the brief history of secondary school teacher training institutions in Turkey. It aimed to investigate the Darülmuallimat Teacher Training Institution for Secondary School, Darülmuallimin Teacher Training Institution for Secondary School, and Secondary Teacher Training Schools that were opened to train teachers in Turkey between the years 1923 and 1946 Secondary. The study subject was limited between the dates when the schools in question were opened and when they were converted into teacher training institutes. The study revealed that the first secondary school teacher training institution in the Republic of Turkey is Darülmuallimin and Darülmuallimat teacher training institutions in İstanbul. The data of the present study were composed of the historical documents. In this study, the state archives documents, the TÜİK data, publications of the Ministry of Education, by-laws, the works published during the period of the subject, and various copyright works were utilized. Therefore, the historical analysis, one of the qualitative research methods based on document analysis, was used as a method.

Keywords: Darülmuallimin Teacher Training Institution for Secondary School, Darülmuallimat Teacher Training Institution for Secondary School, Secondary School Teacher Training, Teacher Training in the Republic of Turkey, Secondary School Teacher Training Institutions

* Bu makale, 2. Uluslararası Temel Eğitim Kongresinde (II. UTEK 2019/Muğla) “Türkiye’de Ortaokul Öğretmeni Yetiştiren Okulların Kısa Tarihçesi” adı ile sunulmuş olan bildirinin geliştirilmiş halidir.

¹ Sabri Becerikli, Araş. Gör. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, beceriklisabri@uludag.edu.tr

Giriş

Tarih araştırmaları; insanların geçmişte olanların farkına varmalarını, geçmişteki işlerin nasıl yapıldığını öğrenmelerini sağlar ve günümüzde gerçekleşen olayların, ortaya çıkan eylem ve durumların aslında bir süreci olduğunu göstermek amacını taşır. Ayrıca tarih çalışmaları neticesinde ortaya konan rapor, araştırmacıların çalışacağı konulara literatür oluşturmaktadır. Eğitim tarihi çalışmalarının amacı ise, eğitim ve/veya okulla ilgili olarak geçmişin bazı yönlerini tanımlamaktır (Fraenkel, Wallen & Hyun, 2011, s. 535-536). Mevcut çalışmada ise Türkiye eğitim tarihinde yer tutan ortaokul öğretmeni yetiştiren kurumların kısa tarihçesi ve teşkilatı değerlendirilmiştir. Türkiye’de öğretmenlik mesleğinin tarihsel sürecini ortaya koymak için Osmanlı dönemindeki gelişmelere de değinmek gerekmektedir.

Türkiye’de öğretmen yetiştiren kurumların tarihi süreci, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e doğru gelişerek gerçekleşmiştir. Öğretmenlik ile ilgili yapılan çalışmalarda görülmektedir ki öğretmenliğin özellikle günümüz anlayışına yakın, profesyonel bir meslek kimliğini kazanması 1848’de açılmış olan Darülmualimin ile başlamıştır. Darülmualimin, rüşdiye (ortaokul) mekteplerine öğretmen yetiştirmek için İstanbul’da açılmıştır. Sonraki tarihlerde farklı kademelerde ve Osmanlı’nın diğer şehirlerinde de öğretmen okulları açılmaya başlanmıştır (Akyüz, 2013; Kodaman, 1999; Öztürk, 1998; 2007; Ünal ve Birbudak, 2013). Bu kurumlar erkeklerin okuyacağı okullar olup Osmanlı eğitim sisteminde kadınlara da ayrıca yer ayrılmıştır. Kadınlar için ise 1858 tarihinde Sultanahmed civarında bulunan Cevri Kalfa Mektebi içerisinde İnas Rüşdiyesi açılmıştır. İnas rüşdiyelerinin de sayısı zamanla artırılmıştır (Demirel, 2002). Bu okullara öğretmen yetiştirmek için de 1870’te İstanbul Darülmualimatı açılmıştır. Kız öğretmen okulları İstanbul’dan sonra taşrada da açılmaya başlanmıştır (Erdem, 2013).

Öğretmen okullarının düzenlenmesi adına bazı önemli nizamnameler çıkarılmıştır. 1869 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, 1891 senesinde Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin öğretmen okulları ile ilgili kısmının yeniden düzenlenmesi adına yapılan nizamname, 1915 Darülmualimin ve Darülmualimat Nizamnamesi yayımlanarak Osmanlı öğretmen okullarında çeşitli değişikliklere gidilmiştir. 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesine göre İstanbul’da Rüşdi, İdadi, Sultani şubelerini bünyesinde barındıracak büyük bir darülmualimin tasarlanmıştır. Fakat Nizamnamede planlandığı gibi İdadi ve Sultani şubeleri açılması yönünde bir yol kat edilememiş, İdadi şubesi ancak 1876 senesinde açılabilmiş, Sultani şubesi ise hiç açılmamıştır. 1891 senesinde ise Nizamnamenin, Darülmualimin ile ilgili kısımları ek bir Nizamname ile düzenlenmiştir. Bu Nizamnamede İbtidai, Rüşdi, Âlî olmak üzere İstanbul Darülmualiminin şubeleri oluşturulmuştur. II. Meşrutiyet’in ilanından sonra ise Darülmualiminin yapısında değişikliğe gidilerek Rüşdi kısmı Mahreç şubesine dönüştürülmüştür (BOA. İ.MMS. 126/5394; Düstur, 1289; Ünal ve Birbudak, 2013).

Son yapılan nizamname olan 1915 Darülmualimin ve Darülmualimat Nizamnamesi, Darülmualimini ve Darülmualimatı, İbtidai, İhzari ve Âlî olmak üzere üç şube şeklinde tasarlamıştır. Burada da görülmektedir ki daha önce Mahreç olarak değiştirilen Rüşdiye (ortaokul) kısmı yerine İhzari şubesi eklenmiş olup şubeden mezun olacaklara, ibtidailerde öğretmen ve müfettiş olma hakkı tanınmıştır (Maarif-i Umumiye Nezareti, 1331; Ünal ve Birbudak, 2013).

1923 yılında, İhzari şubenin devamı diye değerlendirilebilecek ibtidai mekteplerine müfettiş, ibtidai darülmualiminlerine ve lise birinci devresine² öğretmen yetiştirilmesi planlanan bir Orta Darülmualimin açılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti, 1341). Fakat şubenin ömrü pek uzun olamamış, 1924 senesinde kapatılarak öğrencileri Yüksek Muallim Mektebine devredilmiştir. Aynı sene içerisinde bir de Kız Orta Öğretmen Okulu (Orta Darülmualimat) kurulmuş ve sonuç olarak bu okul da 1924'de kapatılarak öğrencileri Yüksek Muallim Mektebine devredilmiştir (Altunya, 2006; Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA). 180.09.0.0/78.382.1.127; Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti, 1341).

İstanbul'da kısa süreli açılıp kapanan Orta Muallim Mekteplerinden sonra 1926'da Konya'da bir Orta Muallim Mektebi açılmıştır. 1927'de Ankara'ya taşınan bu okul Türk eğitim tarihinde önemli bir kurum olan Gazi Eğitim Enstitüsünün temelidir (Altunya, 2006; BCA. 180.09.0.0/78.382.1.127; Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti, 1341). Ankara'dan sonra 1944 yılında Balıkesir'de Necati Orta Öğretmen Okulu açılmıştır (Necati Orta Öğretmen Okulu Eğitim Enstitüsü, 1949-1950 Yıllığı). 1940'lı yıllarda ortaokulların sayılarının artırılma isteği ile birlikte açılacak olan yeni ortaokullar için öğretmen yetiştirilmesi gündeme gelmiştir. Birbirini sebep ve sonuç olarak etkileyen bu durum neticesinde Orta Öğretmen Okulları eğitim enstitüsü olarak teşkilatlandırılmış ve 1946 yılından itibaren ise Türkiye'de ortaokul öğretmeni yetiştirmek üzere eğitim enstitüleri açılmaya başlanmıştır (Altunya, 2006; Duman, 1991; Eğitim Enstitüleri Kurulurken, 1946).

Yukarıda kısaca tarihi süreçteki gelişimi ele alınan öğretmen yetiştiren kurumlar ile ilgili çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bunlar içerisinde mevcut çalışmanın da konusu ile alakalı olan çalışmalar; Niyazi Altunya'nın (2006) Gazi Eğitim Enstitüsü, Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü (1926-1980) eseri, Tayyip Duman'ın (1991) Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme (Tarihi Gelişimi) adlı eseri, Cemil Öztürk'ün (1998; 2007) Türkiye'de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar ile Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme adlı eserlerdir. Bu çalışmalar öğretmen yetiştirme konusuna genel olarak değinmişlerdir. Sadece Altunya (2006), tek bir kurumu ele almıştır. Duman (1991) Türkiye'deki ortaöğretim öğretmeni yetiştirme meselesine değinmiş, Öztürk (1998; 2007) öğretmen yetiştiren bütün kurumları incelemiştir. Bahsi geçen çalışmalarda muhtemelen kaynak yetersizliğinden veya araştırmaların odak noktası olmadığından dolayı Orta Darülmualimin ve Orta

² Lise birinci devre ortaokula denk gelmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 1972).

Darülmuallimata ya değinilmemiş ya da birer paragrafla yer verilmiştir. Dolayısıyla mevcut çalışmada; ortaokul öğretmeni yetiştiren kurumların belirli bir döneminin tarihsel bütünlüğünü oluşturmak için Cumhuriyet dönemi ortaokul öğretmeni yetiştiren kurumlardan Orta Darülmuallimin ve Orta Darülmuallimat'ın sancılı süreci, daha sonraki tarihlerde kurulan Orta Öğretmen Okulları ve bu kurumların eğitim enstitülerine dönüşüm süreçleri ele alınmıştır.

Yöntem

Çalışmada, Türkiye'de 1923-1946 yılları arasında öğretmen yetiştirmek için açılan Orta Darülmuallimat, Orta Darülmuallimin, Orta Muallim Mekteplerinin tarihsel gelişim süreci incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, nitel araştırma yöntemlerinden tarihsel analiz kullanılmıştır. Tarihsel araştırmalar daha çok yazılı dokümanlar üzerinden yürütülür ve geçmişteki bir dönemin belgelerini ve kalıntılarını inceler. "Tarihsel araştırma, geçmişte meydana gelmiş eylemleri ve olayları tanımlamak, açıklamak ve böylelikle anlayabilmek için verilerin sistemli olarak toplanması ve değerlendirilmesidir" (Fraenkel, Wallen & Hyun, 2011, s. 535). Bu bağlamda yapılmış olan doküman çalışmasında Orta Darülmuallimat, Orta Darülmuallimin, Orta Öğretmen Okullarının tarihsel süreci; her bir kurumun ne zaman kurulduğu, ne tür değişimler geçirdiği, hangi bölümlere ayrıldığı, hangi sorunlarla karşılaştığı konuları üzerine durularak ele alınmıştır. Ayrıca Orta Öğretmen Okullarının teşkilat yapısı da incelenerek, yönetmelik gereği oluşturulması beklenen idari heyeti, komisyonları, okullara giriş şartları, yapılması planlanan sınavlara da değinilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Çalışma, tarihsel analiz yöntemiyle yapıldığından dolayı veri toplama aracı olarak dokümanlardan yararlanılmıştır. Bu dokümanlar Türkiye devletinin arşivindeki belgelerdir. Devlet arşivlerine, İstanbul ve Ankara'da ulaşmak mümkündür. Ayrıca arşiv üyelikleri ile bir kısım evraklara uzaktan da erişilebilir. Konu ile alakalı olarak devlet arşivlerinde yeterli düzeyde belge tespit edilememiştir. Konunun derinleştirilmesi için özellikle TÜİK verilerinden, başta Tebliğler Dergisi olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı yayımlarından, yönetmeliklerden, konunun geçtiği dönemde yayımlanmış olan çalışmalardan, çeşitli telif eserlerden yararlanılmıştır.

Bulgular

1. Orta Darülmuallimin ve Orta Darülmuallimat

Cumhuriyetin ilk yıllarında Orta Darülmuallimin ve Darülmuallimat adıyla ibtidai mekteplerine müfettiş, ibtidai darülmualliminlerine ve lise birinci devresine öğretmen yetiştirmek üzere ibtidai Darülmuallimin ve Darülmuallimatına bağlı öğretmen okulları açılmıştır (Sadreddin Celal, 1924; Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti, 1341). Bu okulların ömrü pek uzun olmamış, 1923

senesinde açıldıktan bir yıl sonra kapatılarak öğrencileri 1924'te açılmış olan Yüksek Muallim Mektebine nakledilmiştir (Altunya, 2006; BCA. 180.09.0.0/78.382.1.127).

Orta Darülmualimin ve Darülmualimatın açılmalarının gerekliliği, Darülmualiminin Âlî şubesinin öğrencilerinin, derslerini Darülfünunda aldıklarından ve böylece onların eğitiminin daha akademik bir yapıda olması dolayısıyla öğretimin bu kademesindeki boşluğu dolduramayacağı şeklinde düşünülmesinden kaynaklanmıştır (Sadreddin Celal, 1924). Bu düşünce tarzı başka konular içinde bazı eğitimciler tarafından öne sürülmüş hatta Darülmualiminin Âlî şubesinin üniversiteye bağlanması kararı alındığında bu durumun öğretmen okullarının ruhuna aykırı olduğu ve Darülfünunda öğretmen yetiştirilemeyeceği konusunda fikir öne sürmüşlerdir (Becerikli, 2019). Benzer düşünceleri Süleyman Şevket Orta Darülmualimin ve Darülmualimatın gerekliliğini ortaya koymak için de belirtmiştir (Süleyman Şevket, 1924). Netice itibariyle Darülmualiminin Âlî şubesinin yeterli pedagojik temellere sahip olmadığı yönündeki kamuoyu baskın gelmiş ve böylece ibtidai Darülmualimin ve Darülmualimata bağlı olarak bir orta kısım tesis edilmiştir (Sadreddin Celal, 1924).

Orta Tedrisat Muallimleri Kanununda, öğretmenler görev yaptıkları okulların derecesine göre yüksek, orta ve ilköğretim diye ayrılmışlardır. Bunlardan orta tedrisatta görev yapacaklar arasında Orta Darülmualimin ve Darülmualimat mezunları da yer almıştır. Bu okullardan mezun olanlar bir yıl muallim muavini olarak staj yaptıktan sonra muallim unvanını almaya hak kazanmışlardır (Resmi Gazete, 1340, Mart 13).

Orta Darülmualimin ve Darülmualimatın ömrü pek uzun olmadığından bu kurumlar hakkında çok detaylı bilgilere sahip olmak mümkün olamamıştır. Lakin Muallimler Mecmuasında okullar ile ilgili çeşitli yazılar yayımlanmıştır (Muallimler Mecmuası, 1923a; 1923b; Sadreddin Celal, 1924; Süleyman Şevket, 1924). Konu ile alakalı en detaylı yazı Süleyman Şevket tarafından kaleme alınmıştır. O, Orta Darülmualimin ve Darülmualimatın durumunu görüşmek için oluşturulan bir kurula tavsiye niteliğinde, kendi tasarısını makale olarak kamuoyunun bilgisine sunmuştur (Süleyman Şevket, 1924). Bir diğer yazı Sadreddin Celal yazmıştır. Celal yazısında okulların açılma gerekçesinden ve kendinin konu hakkındaki fikirlerinden bahsetmiştir (Sadreddin Celal, 1924). Bir de 1923 senesine ait iki önemli haber vardır. Bunlardan ilki İstanbul Darülmualimatının idareci ve öğretmenlerinden oluşturulan bir komisyonun hazırlamış olduğu layiha ile ilgili, diğeri ise Orta Darülmualimin ve Darülmualimat hatta genel olarak diğer okullarında programlarını tetkik etmek için oluşturulan bir kuruldan elde edilen bilgileri içermiştir (Muallimler Mecmuası, 1923a; 1923b).

Orta Darülmualimin ve Darülmualimatın kurulmasının gerekli olup olmadığı ve kurulacaksa nasıl bir şekilde teşkilatlandırılması üzerine İstanbul Darülmualimin ve Darülmualimatında birer komisyon oluşturulmuş ve bu komisyonlar kendi görüşlerini layiha şeklinde Maarif Vekâletine iletmişlerdir. Muallimler Mecmuasında sadece Darülmualimatın layihasına yer verilmiştir.

Darümualliminin layihasının hemen hemen bu layihaya benzediği hakkında ayrıca bir not düşünülmüştür. Vekâlete sunulmuş olan layihada İstanbul Darümuallimatının öğretmenleri ve idarecileri Orta Darümuallimin ve Darümuallimatın açılmasını gerekli görmüşlerdir. Bunu da çeşitli şekilde gerekçelendirmişlerdir. Gerekçelere göre; İbtidai ve Âlî Darümuallimat arasındaki kademelere çeşitli ülkelerde olmasına rağmen, Türkiye’de öğretmen yetiştirecek bir kurumun olmaması, Darülfünunda ise alan uzmanı yetiştirilmesi, böyle bir kurumun açılmasını zorunlu kılmıştır. Açılacak bu kuruma Darümuallimatın İbtidai şubesinin mezunlarından ve orta derecedeki kız okulları mezunlarından sınav ile öğrenci alınması uygun görülmüştür. Yatılı ve gündüzlü olarak planlanan okula 18 ile 25 yaş arası öğrenci kabul edilmesi ve okulun süresinin Fransa’daki Fontenay-aux-Roses gibi üç sene olması düşünülmüştür. Okulun, Lisan ve Edebiyat, Tarih-Coğrafya, Riyaziyat, Tabiat şubelerinden (bölümlerinden) oluşturulması planlanmış ve bu bölümlerin derslerinin hakkıyla işlenebilmesinin ancak üç senede olabileceği kanaatine varılmıştır. Layihada bölümler için hazırlanmış olan programlar da yer almıştır. Alan derslerinin yanı sıra her bölüm için ortak dersler planlanmıştır. Bu derslerin, Türkçe, yabancı dil, ruhiyat, usul-i tedris, terbiye tarihi, tatbikat-ı dersiye olarak her yıl verilmesi kararlaştırılmıştır. Son sene tatbikat-ı dersiye ağırlıklı olup bir nevi staj yapılması ön görülmüştür. Tatbikatların Darümuallimat-ı İbtidaide veya kız orta mekteplerinde yapılması uygun görülmüştür (Muallimler Mecmuası, 1923a).

1923 senesinde Muallimler Mecmuasındaki başka bir haberde ise Orta Darümuallimin ve Darümuallimat hatta genel olarak diğer okullarında programlarını tetkik etmek için oluşturulan bir kuruldan alınan bilgiler yayımlanmıştır. Bu haberde Orta Darümualliminin Riyaziyat ve Tabiat şubelerinin programları verilmiştir. Kurul, Orta Darümuallimini dört bölüm olarak planlamıştır. Fakat haberde sadece Darümualliminin iki şubesi hakkında bilgi verilmiştir. Diğer bölümlerin neler olduğu ve Darümuallimatında aynı şekilde planlanıp planlanmadığı bilgisi edinilememiştir. Fakat kuruldan alınıp haberi yapılan bu az bilgi sayesinde, okullar hakkında nasıl bir tasarının yapıldığı tahmin edilebilir (Muallimler Mecmuası, 1923b). Nitekim kurulun tasarısı ile yukarıda verilmiş olan Darümuallimat kısmı ile alakalı layihanın benzer yanlarının olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır (Muallimler Mecmuası, 1923a; 1923b). Kurul ilk seneden itibaren meslek derslerinin verilmesini tasarlamıştır. Ayrıca tespit edilen meslek dersleri; çocukluk ve gençlik ruhiyatı, fenn-i terbiye, usul-i tedris, usul-i idare ve teftiş, tarih-i terbiye, mukayeseli maarif teşkilatı, tatbikat-ı dersiye, mektep hıfzıssıhhasıdır. Meslek dersleri bütün bölümlerin ortak dersleri olarak belirlenmiştir. Fakat meslek derslerinde hangi derse kaç saat ayrılacağı belirtilmemiş bütününe her yıl beşer saat verilmiştir. Staj uygulamasının detayları ile ilgili ise herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Zorunlu meslek derslerinden başka bütün bölümlerde Türkçe, yabancı dil, terbiye-i bedeniye ve resim dersleri de zorunlu tutulmuştur (Muallimler Mecmuası, 1923b).

1923 senesinde toplanan kuruldan sonra, 1924 senesinde Orta Darümuallimin ve Darümuallimatın öğretmenleri ve idarecileri tarafından oluşturulan bir kurul daha toplanmıştır. Bu kurul okulların durumunu görüşmek için oluşturulmuştur. Süleyman Şevket kurulun toplandığı aylarda okullar ile ilgili fikirlerini içeren bir makale kaleme almış ve okulların nasıl teşkilatlandırılması gerektiği yönünde tasarısını ortaya koymuştur (Süleyman Şevket, 1924). Ayrıca Şevket aşağıda detaylarının verileceği bu yazısından önce de Muallimler Mecmuasında orta mekteplerdeki öğretmen açığını ele alan ve açığın giderilmesi için önemli gördüğü Orta Darümuallimin ve Darümuallimatını destekler şekilde başka yazılar da yazmıştır (Süleyman Şevket, 1923a; 1923b).

1924 senesinde oluşturulan kurul muhtemelen okulların kuruluşundaki eksiklikleri gidermek ve okulları geliştirmek için çalışmıştır. Nitekim kamuoyunda okulların yeniden ıslah edilmesi yönünde görüşleri olanların varlığına da rastlamak mümkün olmuştur. Sadreddin Celal'in Muallimler Mecmuasındaki yazısı bu yöndedir. O, okulların iyi niyetle kurulduğu fakat ıslaha ihtiyacı olduğu yönünde eleştiri yapmıştır (Sadreddin Celal, 1924).

Süleyman Şevket yazısında, Orta Darümualliminin ve Darümuallimatın varlığına gerek olup olmadığı ve ne şekilde teşkilatlandırılması gerektiği üzerinde görüşlerini öne sürmüştür. O, Darümualliminin Âlî şubesinin pedagojik olarak yeterli olmadığı ve Darülfünuna bağlı olduğundan öğretmenden ziyade bir alan uzmanı yetiştirdiği yönündeki kanaatini dile getirmiştir (Süleyman Şevket, 1924). Yukarıda bahsi geçtiği gibi okulların açılması içinde ortaya çıkan kamuoyu fikri de bu şekildedir (Sadreddin Celal, 1924). Ona göre bu okulların ilk etapta üç yıllık tek bölümlü olarak teşkilatlandırılması ve daha sonra ise gelişim sağlandıkça en az dört bölümlü bir yapıya kavuşturulması uygundur. Okulların ilk iki senesinde teorik derslerin verilmesi ve son senesinde ise staj uygulamasının yapılmasını tavsiye etmiştir. Ayrıca okulların Edebiyat, Tarih-Coğrafya, Tabiat, Riyaziyat bölümlerinden oluşturulmasını ve bu bölümlerin alan derslerinin yanında zorunlu olarak yabancı dil ve meslek derslerinin de verilmesini belirtmiştir. Yabancı dil olarak Fransızca, meslek dersleri olarak da usul-i tedris, terbiye, maarif teşkilatı, ruhiyat derslerinin programda yer almasını planlamıştır (Süleyman Şevket, 1924).

1923 senesine ait bilgiler ile 1924'de Şevket'in yapılmasını daha uygun göyerek öne sürdüğü fikirleri arasında farklılık vardır. Hem hazırlanan layiha hem de programlar için toplanan kuruldan elde edilen bilgilere göre üç sene tasarlanan okulların meslek dersleri ile alan dersleri her yıl verilecekti. Dört bölümlü yapı için bir mutabakat söz konusu olmuştur. Fakat Şevket'in 1924 yılında öne sürdüğü fikir okulların alan derslerinin iki yılda verilip son senesinin staj evresi olması yönündedir. Ayrıca şunu da gözden kaçırmamak gerekir ki 1923 senesindeki çalışmalar okulların kuruluş aşamasının çalışmaları olmuştur. 1924 senesinde oluşturulan kurul ise okulların yeniden teşkilatlandırılması için toplanmış olabilir (Muallimler Mecmuası, 1923a; 1923b; Süleyman Şevket,

1924). Yapılan araştırma neticesinde Orta Darülmualiminin öğrencilerinin varlığını belgelerden görmek mümkün olmuştur. Hatta bazı öğrenciler birinci sınıfı bitirip ikinci sınıfa geçmeye hak kazandığında okul kapatılmış, onlarda Yüksek Muallim Mektebine nakledilmişlerdir. Öğrencilerden Tarih-Coğrafya, Tabiat bölümünde okuyan bir kaçı, ailelerinin zor durumda olduğundan hem okuyup hem de çalışmak için Maarif Vekâletine izin dilekçesi göndermiştir. Fakat Yüksek Muallim Mektebi öğrencilerine okurken çalışma hakkı verilmemiş, öğrencilerin başka bir işle meşgul olması yönetmelik gereği yasaklanmıştır (BCA. 180.09.0.0/78.382.1.3-5,73,127; Maarif Düsturu-I, 1927). Bütün bu bilgiler, orta muallim mekteplerinin açılmış olduğu fakat tam olarak oturtulmadığı veya bir deneme halinde kaldığı yönünde düşünceye sevk etmektedir.

Sonuç olarak iki şube uzun ömürlü olmamış ve 1923-24 seneleri aralığında kısa süreli varlık gösterdikten sonra kapatılmıştır (Altunya, 2006; BCA. 180.09.0.0/78.382.1.3-5,73,127). 13 Mart 1924 tarihinde yürürlüğe giren Orta Tedrisat Muallimleri Kanununda hala Orta Darülmualimin ve Darülmualimattan bahsedilmesinden, Süleyman Şevket'in Nisan 1924'te okulların durumu için toplanan kurula fikir vermek amacıyla yazmış olduğu makaleden de anlaşıldığı kadarıyla okullar daha sonraki aylarda kapatılmıştır. Orta Darülmualimin ve Darülmualimatlar kapatıldıktan sonra okulların öğrencileri Yüksek Muallim Mektebine devredilmiştir (Altunya, 2006; Resmi Gazete, 1340, Mart 13; Süleyman Şevket, 1924).

2. Orta Öğretmen Okulları

İstanbul'da kısa süreli açılıp kapanan Orta Darülmualimin ve Darülmualimat okullarından iki yıl sonra önce Konya'da, bir yıl sonra da Ankara'ya taşınarak Ankara'da olmak üzere bir Orta Muallim Mektebi açılmıştır. Bu mektep Gazi Eğitim Fakültesinin temeli olan Gazi Eğitim Enstitüsüne dönüşecek okuldur (Altunya, 2006; BCA. 180.09.0.0/78.382.1.3-5,73,127).

Orta Muallim Mektebinin teşkilat yapısını kendi için yapılmış olan yönetmelikler ve talimatnamelerden çıkarmak mümkündür. Yayımlanmış olan ilk talimatname on üç maddeden oluşturulmuştur. Okulun yönetim organizasyonunun ilk muallim mekteplerinde uygulanan esaslara göre yapılacağı belirtilmiş olan bu talimatnameye göre okula lise mezunu veya dört sınıflık muallim mektebi mezunu olan erkek öğrenciler kabul edilmiştir (Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmuası, 1927). Bu kural daha sonraki yıllarda yapılmış olan talimatnamelerde yer almamıştır (Altunya, 2006). Nitekim 1927 yılında okulda karma eğitime geçilmiştir (Kamer, 2013).

İlk talimatname yayımlandığında okula girmeye hak kazananlardan Konya'ya gelebilmeleri için gerekli yol masraflarını kendilerinin karşılaması istenmiştir. Okul iki senelik ve tek bölümlü olarak açılmıştır. Öğrencilerin yeme-içme ile barınma ihtiyaçları karşılanacağından kendilerinden bir de senet talep edilmiştir (Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmuası, 1927).

Okul Konya'da ilk olarak Edebiyat bölümüyle³ faaliyete geçmiştir (Duman, 1991). 1927 yılında okulun Ankara'ya nakli gerçekleşmiş (Altunya, 2006; Duman, 1991) ve aynı yıl içerisinde Pedagoji bölümü açılmıştır (Altunya, 2006; Duman, 1991; Öztürk, 1998). Orta Muallim Mektebi 1927-28 öğretim yılından itibaren ise Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü diye adlandırılmaya başlanmıştır. "Gazi" adının kullanılmaya başlanması ise 1929 senesinden itibaren olmuştur (Altunya, 2006). Gazi Orta Muallim Mektebi ortaokul öğretmeni ve ilköğretim müfettişi yetiştiren yüksek dereceli ve yatılı bir okul olarak tanımlanmıştır (Öztürk, 1998).

Okul için, 1931 yılında Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü: Teşkilat ve Programlar adıyla bir kitap, 1932 yılında ise Gazi Terbiye Enstitüsü Talimatnamesi yayımlanmıştır. 1943 yılında ise Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü talimatnamesi yayımlanmıştır. İlk teşkilatlanmalar bu yönetmeliklerle gerçekleştirilmiştir (Altunya, 2006).

Okulun kurucu müdürlüğünü Ali Rıza Özkut yapmıştır (Altunya, 2006). 1927 yılında altı adet kadrolu öğretmen ile eğitim-öğretim yürütülmüştür. İlerleyen yıllarda bu sayı artmış, 1930'da 40, 1933'de 43 olmuştur. Öğrenci sayısı 1926'da 16 iken 1930-31 öğretim yılında 300'e ulaşmıştır. Mezun öğrenci sayısı ise 1927 senesinde 15 iken 1937'de 165'e ulaşmıştır (Öztürk, 1998).

Konya'da ilk defa açıldığında tek bölümlü bir yapıdayken Ankara'ya taşındıktan sonraki tarihlerde okuldaki bölüm sayısı artırılmıştır. Okulun tarihi boyunca Sosyal ve Fen bilimleri alanlarında çeşitli branşlarda öğretmen yetiştirilmiştir (Altunya, 2006). İlk etapta iki yıl olarak öğretime başlayan okulun bölümlerinin süreleri zamanla değişmiştir. 1928-29 öğretim yılında okul iki yılı hazırlık, bir buçuk yılı mesleki olmak üzere üç buçuk yıl olarak tasarlanmıştır. Ancak Pedagoji bölümü bir yıl hazırlık ve bir buçuk yıl mesleki eğitim olmak üzere iki buçuk yıl olarak tasarlanmıştır. 1932 senesinde Pedagoji, Türkçe, Tarih-Coğrafya, Matematik ve Fen bölümleri iki yılı hazırlık sınıfı olmak üzere dört yıla çıkarılmıştır. Fakat Resim-İş ve Beden Eğitimi bölümleri üç yıl olarak planlanmıştır. 1934-35 döneminde hazırlık sınıfları kaldırılarak okulun süresi Resim-İş ve Beden Eğitimi bölümleri hariç iki yıla düşürülmüştür. Ayrıca 1937-38 öğretim yılında üç yıllık süreli Müzik bölümü, 1941-42 öğretim yılında iki yıllık Fransızca bölümü açılmıştır (Altunya, 2006; Duman, 1991). 1943 senesinde ise Türkçe-Edebiyat, Tarih-Coğrafya, Eğitimbilim, Yabancı Diller (Fransızca, Almanca, İngilizce) ve Matematik bölümleri iki yıl, Fizik ve Tabii Bilimler, Resim-iş, Beden Eğitimi ve Müzik bölümleri üçer yıl olarak planlanmıştır (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

³ Bazı çalışmalarda Türkçe bölümü diye geçmiştir. Hatta Altunya (2006) bazen Türkçe bazen de Edebiyat bölümü diye zikretmiştir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde bu konuda bir bütünlük olmadığı görülmüştür. Fakat Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarındaki kullanımın Edebiyat olarak değerlendirilmesi daha doğru olacaktır diye düşünülerek burada Duman (1991) ile aynı kanaate varılarak Edebiyat bölümü denilmiştir (Altunya, 2006; Duman, 1991; Öztürk, 1998; 2007).

1943 yılında Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü; “ortaokullara, teknik öğretim kurumlarına, köy enstitülerine öğretmen ve ilköğretim müfettişi yetiştiren, eğitim-öğretim meseleleri üzerinde bilimsel araştırma ve incelemelerle, yayınlar yapan bir yükseköğrenim kurumudur” şeklinde tanımlanmıştır. Okul parasız yatılı olup gündüzlü öğrenci kabulü de gerçekleşmiştir (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

Gazi’den sonra 1944’te Balıkesir’de bir orta öğretmen okulu açılmıştır. Matematik, Fizik-Kimya bölümleri ile açılmış olan okulun süresi iki yıl olarak planlanmıştır (Necati Eğitim Enstitüsü, 1947-1948 Yıllığı; Necati Orta Öğretmen Okulu Eğitim Enstitüsü, 1949-1950 Yıllığı). Balıkesir’de okul açılana kadar yayımlanmış olan bütün yönetmelikler Gazi Orta Öğretmen Okulu için çıkarılmıştır. Balıkesir’de okul açıldıktan sonra herhangi bir yönetmelik yapıldığına dair bir bilgiye rastlanılmamıştır. Fakat okulun kuruluşuna dair eldeki birkaç bilgidен yola çıkarak Gazi için 1943’te çıkarılmış olan yönetmelikle bir süre idare edilmiş olabileceği fikrine varılmıştır. Bu düşüncüyü destekler nitelikte bir bilgi olarak; okula Gazi’deki gibi lise ve öğretmen okullarından öğrenci alınmasının gerçekleştirilmiş olduğunu ve okulun Gazi Orta Muallim Mektebi gibi parasız ve yatılı olarak planlanmış olduğunu ayrıca okula gündüzlü öğrenci de alındığını ifade etmek mümkündür (Altunya, 2006; Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943; Necati Eğitim Enstitüsü, 1947-1948 Yıllığı; Necati Orta Öğretmen Okulu Eğitim Enstitüsü, 1949-1950 Yıllığı).

Okulun kurucu müdürlüğünü daha sonraki tarihlerde Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü görevine getirilecek olan Faik Binal yapmıştır. Öğretmen kadrosu ise ilk yıllarda 10 ile sınırlı kalmıştır. Eğitim-öğretimin başladığı 1944-45 döneminde Matematik bölümünde 32 kız, 82 erkek öğrenci, Fizik-Kimya bölümünde 34 kız, 91 erkek öğrenci okumuştur. 1945-46 öğretim yılı sonunda Balıkesir ilk mezunlarını vermiştir. Matematik bölümünden 3 kız, 13 erkek; Fizik-Kimya bölümünden 3 kız, 18 erkek mezun olmuştur. Mezunların atandığı yerler genelde köy enstitüleri olmak üzere ortaokullar, liselerin orta kısımları, sanat enstitüleri şeklinde bir dağılım göstermiştir (Necati Orta Öğretmen Okulu Eğitim Enstitüsü, 1949-1950 Yıllığı).

2.1. Orta Öğretmen Okulları Teşkilatı

1943 yılında yayımlanmış olan yönetmeliğe göre Gazi Orta Öğretmen Okulunun teşkilat yapısı aşağıdaki gibi oluşturulmuştur. Yukarıda da bahsi geçtiği gibi bu yönetmeliği Necati Orta Öğretmen Okulunun da kullanmış olma ihtimali üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla yönetmelik gereği iki okul için aşağıdaki gibi bir teşkilat ön görülmüştür denilebilir.

2.1.1. İdari Yapı

2.1.1.1. İdari Personel: Eğitim-öğretim ve bütün faaliyetlerinden sorumlu kişi olarak gereği halinde bütün komisyona başkanlık yapma yetkisi okul müdürüne verilmiştir. Ayrıca müdüre birinci derecede yardımcı olmak için müdür yardımcılığı kadrosu da tahsis edilmiştir. Müdürün

olmadığı zamanlar müdürlük görevine vekâlet etme yetkisi yardımcılarının uhdesine bırakılmıştır. Müdür yardımcıları genel olarak öğrencilerin kayıtları, sınavları, devam durumları, okulda nöbetçi olarak kalma, ambar ve deponun kontrolü, bütün eşyaların sorumluluğu vb. ile müdürün vereceği çeşitli işleri yapmakla yükümlü tutulmuştur (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

Okulun bütün idari organizasyonu için dâhiliye şefi, kâtip ve hesap memuru, ders aletleri memuru, kütüphane memuru, ambar ve depo memuru görevleri ihdas edilmiştir. Bu görevliler okulun erzakları, demirbaşları, eğitim-öğretim ile ilgili aletleri, okulun kitaplığıyla ilgilenme, ödünç kitap alımı, temizlik, ısınma, aydınlatma gibi işleri organize etmişlerdir. Ayrıca sağlık işlerinin yürütülebilmesi için birde okul doktorluğu kadrosu tahsis edilmiştir. Doktora her ders yılı başında öğrencileri muayene ederek okula devam edip etmeyeceklerinin kararını verme yetkisi verilmiştir. Doktorun görevleri arasında sadece öğrenci değil, öğretmen ve diğer görevlilerinde sağlık durumlarını kontrol etmek de yer almıştır. Doktorun okulda sürekli bulunmasına gerek olmayıp, okul müdürünün belirleyeceği saatlerde görevini yapması yeterli görülmüştür (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

Her bölümünün başına birer şube (bölüm) şefinin görev yapması kararlaştırılmıştır. Şefin her ders yılı başında bölüm öğretmenleri tarafından seçilmesi ve müdür onayıyla görevine başlaması tasarlanmıştır. Bölüm şeflikleri görevleri arasında; kendi bölümleriyle ilgili seminerler, laboratuvar ve atölye çalışmalarını düzenlemek, kendi bölümünün eğitim-öğretim gidişatını her dönem sonunda bir raporla müdüre bildirmek yer almıştır (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

2.1.1.2. Komisyonlar: 1943 talimatnamesinde çeşitli komisyonların varlığı söz konusudur. Bu komisyonlar şube (bölüm) meclisleri, enstitü meclisi, öğretmenler meclisi, disiplin kurulu şeklinde planlanmıştır (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

Şube (bölüm) meclisleri; her bölümün kendi öğretmenlerinden oluşturulmuştur. Bu meclislerin her ayın ilk haftasında bölüm şefi başkanlığında toplanması planlanmıştır. Meclisler için bölümlerin eğitim işleriyle ilgilenip gerekli tedbirleri almak, öğrencilerin durumlarını görüşmek gibi görev tanımları yapılmıştır. Toplantıların, bölüm şefinin isteğiyle başka tarihlere alınması da mümkün olmuştur (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

Enstitü meclisi; enstitü müdürü başkanlığında bölüm şeflerinden oluşturulmuştur. Meclise, dönem başı ve sonlarında toplanarak bölümler arasındaki ortak eğitim meselelerini görüşme ve öğretmenler meclisinde konuşulması gerekli olan konuları kararlaştırma yetkisi verilmiştir. Bu meclisin okul müdürünün isteğiyle başka zamanlarda da toplanmasına izin verilmiştir (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

Öğretmenler meclisi; enstitünün bütün öğretmenlerinden oluşturulmuştur. Öğretmenler meclisi, her ders yılında enstitü meclisinin toplanmasını takip eden haftalarda toplanarak genel eğitim ve öğretim meselelerini, enstitü meclisi ve müdürünün belirleyeceği konuları müzakere etmek ile

yükümlü tutulmuştur. Müdürün, gerekli gördüğünde yönetmelikçe belirlenen zamanlar dışında da meclisi toplanmaya çağırma yetkisi vardır (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

Disiplin kurulu; müdürün seçeceği bir müdür yardımcısı ve öğretmenler meclisi tarafından her ders yılı başında seçilecek iki öğretmenden oluşturulmuştur. Okulun disiplini ile ilgili kararların alınması, disiplinsiz öğrencilerin cezalandırılması kurulun görev tanımında yer almıştır. Ayrıca kurulun toplantıyı gerektirecek haller dışında, dönem başlarında olmak üzere yılda iki defa toplanması uygun görülmüştür (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

2.1.2. Giriş Şartları

1943 yılında belirlenen giriş şartlarına göre Pedagoji bölümünden başka bölümlere öğrenci olabilmek için; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak (yabancı öğrenciler Maarif Vekilliğinin müsaadesiyle kabul edilmiştir), öğretmen okulu veya olgunluk diploması almış lise mezunu olmak, yatılılar için 25 yaşından büyük olmamak, gündüzlülerin ise 30 yaşından büyük olmaması, sağlıklı olmak, herhangi bir bulaşıcı hastalık ve ruhsal hastalık barındırmamak gerekmiştir. Pedagoji şubesine girebilmek için ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak (yabancı öğrenciler Maarif Vekilliğinin müsaadesiyle kabul edilmiştir), öğretmen okulu mezunu olmak, yatılı ve yatisız olarak öğrenci olacakların 30 yaşından büyük olmaması ve sağlıklı olması gerekmiştir. Ayrıca ilk öğretmen okulu mezunu olan ilköğretim müfettişleri yatisız olarak devam edeceklerinden onlar için yaş şartı aranmaması, askerliğini yapmış ve en az dört yıl öğretmenlik yapmış olmaları ile ilköğretim müfettişliği dairesi sicillerine göre ilköğretim müfettişliği yapabileceği önceden saptanmış olmaları, giriş şartları içerisinde yer almıştır. Bütün bu şartları taşıyanların öğrenci olabilmesi için ise son bir aşama olan seçme sınavından da başarılı olmaları gerekmiştir (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

2.1.3. Sınavlar

2.1.3.1. Seçme sınavı: Öğrencilerin seçme sınavlarının ekimin ilk haftasında yapılması planlanmıştır. Seçme sınavlarının okul yönetimi tarafından oluşturulacak komisyonlarca yürütülmesi uygun görülmüştür. Komisyonların yazılı, sözlü ya da hem yazılı hem de sözlü sınav yapmalarının yetkisi kendilerinin uhdelere bırakılmıştır. Seçme sınavını kazananlardan yatılı oldukları takdirde bir taahhütname alınması kararlaştırılmıştır. Yatılı kalacak olanlar içerisinde öğretmenlikten gelenler veya yeni öğretmen okulu mezunu olanlar, önceden bağlı buldukları bu kurumlar ile hiçbir alakalarının kalmadıklarını ispat etmesi gerekmiştir. Ayrıca gündüzlü öğrencilere; okurken derslerinde başarılı olduklarında ve okulda uyumlu davranışlar sergiledikleri tespit edildiğinde, isterlerse yatılıya geçme hakkı verilmiştir. Eğer yatılıya geçmek isteyenlerin sayısı fazla olursa aralarında Türkçe kompozisyon ve yabancı dil sınavı yapılması kararı verilmiştir (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943). Giriş sınavlarının ise hangi konularda yapılacağı ile ilgili bilgiler aşağıda tablo halinde verilmiştir (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943, s. 29-30).

Tablo 1. Giriş Sınavları

Bölüm	Sınav Kapsamı
Türkçe-Edebiyat	Çağdaş bir metin üzerinde izah yapılması, lise veya öğretmen okulu ölçüsünde edebiyat tarihi bilgisine sahip olunması ve Türkçe kompozisyon yazılması
Tarih-Coğrafya	Lise veya öğretmen okulu ikinci devresinde okunan tarih, coğrafya, toplumbilim derslerinin konuları
Eğitimbilim ⁴	Eğitim bilim tarihi, ruhbilim, genel ve özel öğretim metotları derslerinin konuları
Matematik	Öğretmen okulu aritmetik, geometri, cebir, trigonometri derslerinin konuları
Fizik ve Tabii Bilimler	Lisede ve öğretmen okulunda okutulan fizik, kimya ve tabiat bilgisi derslerinin konuları
Resim-İş	Adayın bazı görevleri yerine getirerek okula göndermesi istenmiştir. Adaydan 24X32 büyüklüğünde ikisi renkli dört doğa resmi çizmesi, cetvel, gönye, pergel gibi resim aletleri kullanmak suretiyle çini mürekkeple yapılmış bir alet veya makine resmi çizmesi, adayın bulunduğu yerin tarihi, ekonomik veya genel şartlarıyla ilgili bir etüt çalışması yapması (bu etüt şahsi alıştırmalar mahsulü olacak, resim, kroki, harita, grafik ve fotoğraflarla ifadelendirilecektir) talep edilmiştir. Bu ödevlerin incelenmesinden sonra uygulamalı sınava çağırılanların okulda yapılacak sınavda başarılı olmaları gerekmiştir.
Beden Eğitimi	Teorik olarak; biyoloji, beden eğitimi tarihi ve kuramları ile ilgili konular, beden eğitimi ile ilgili genel bir konu üzerine kompozisyon yazma Uygulamalı olarak; aletle ve aletsiz jimnastik, takım oyunlardan biri, hafif atletizmden sürat ve engel koşuları (erkekler için 100, kızlar için 80 metre sürat ve erkeler için 3000, kızlar için 1000 metre engel koşuları) uzun ve yüksek atlama
Müzik	Türkçe kompozisyon, okullarda söylenen şarkı ve marşlar için yeter derecede ses yeteneği, nota, ritim ana kavramları, aralıkların tanınması ve birbirinden ayrılması, majör ve minör gamlarda akortların tanınması gibi ögesel müzik bilgisi, herhangi bir müzik aleti üzerinde az çok bir enstrüman yeteneğine sahip olunması (keman ve piyano üstün tutulmuştur)
Yabancı Dil	Küçük ve basit bir metnin üzerinde ana dilden yabancı dile, yabancı dilden ana dile çeviri yapma, sade bir konu üzerinde yabancı dilde kompozisyon yazma, lise yabancı dil kitaplarından bir parçanın okunması ve konuşma

⁴ Metin kısmında Pedagoji bölümü diye adlandırılmasına rağmen Tablo 1’de Eğitimbilim bölümü denilmiştir. Burada iki farklı kullanım yapılmasının sebebi ilgili yönetmelikte metin kısmında Pedagoji denilmesi ve giriş şartları kısmında Eğitimbilim adlandırılması yapılmasıdır. Yönetmeliğe istinaden bölümlerin iki farklı şekilde isimlendirilmesinin kullanılması tercih edilmiştir (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

2.1.3.2. Yılsonu, Mezuniyet ve Bütünleme Sınavları: Eğitim-öğretimin başlangıcı ekim ayının ikinci haftası, ara tatili ocak ayının sonunda 20 günlük olarak ve bitiş mayısın son haftası şeklinde planlanmıştır. Sınavların, haziranın ilk haftasında başlanmak üzere haziran sonuna kadar yapılmasına izin verilmiştir. Bütünlemelere eylülün ikinci haftası ile eylülün sonu arasında bir süre ayrılmıştır (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

Sınavlarda tam not on olarak belirlenmiştir. Bir dersten geçmek için en az beş alınması şart koşulmuştur. Hastalık nedeniyle derse giremeyenlere, dönemdeki bir dersin saatinin üçte birinden fazla devamsızlık yapmadıkları sürece sınava girmelerine izin verilmiştir. Mazeretsiz devamsızlık yapanlar, bir yıl içindeki devamsızlıkları aralıksız on veya aralıklı on beşi geçti ise sınava girme haklarını kaybetmişlerdir. Ayrıca bir ders saatinde mazeretsiz olarak bulunmayanlar bir gün devamsız sayılmıştır. Her öğretmenin kış sonunda, öğrenci hakkında idareye bir not bildirmesi talep edilmiştir. Bu not; öğretmenin ders saatleri içinde yapacağı sözlü, yazılı ve pratik yoklamalar neticesinde öğrencinin çalışması ve bilgisi hakkındaki kanaatidir. Kanaat notları ile sınıf geçme notlarının ortalaması alınarak öğrencinin bir üst sınıfa geçmesi söz konusudur (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

Öğrenciler, yukarıda da bahsi geçtiği gibi öğretmenlerinin ara dönem kanaatleri dışında, yılsonlarındaki sınıf geçme sınavları, son sınıfta yapmaları gereken öğretmenlik uygulamasından ve bitirme tezlerinden başarılı olduktan sonra en son olarak mezuniyet sınavlarından da geçerek diploma almaya hak kazanmışlardır. Sınıf geçme sınavları, her ders yılı sonunda derslerin tamamından yapılarak bir üst sınıfa geçme hakkı kazanmak için bir aşamadır. Her öğretmene kendi sınavını icra etme yetkisi verilmiştir. Üçten fazla dersi geçemeyenlerin sınıf tekrarı yapması gerekmiştir. Ayrıca öğrenci yatılı ise yatılılığına son verilme şartı geçerli olmuştur. Eğer üç ders ve daha az dersten başarısızlık olursa eylül ayında bütünlemeye girebilirdi. Fakat bütünlemede bir dersten bile kalındığı takdirde öğrenci için sınıf tekrarı zorunlu kılınmıştır (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

Son sınıfta okulun bitirilmesi için mezuniyet sınavı denilen bitirme sınavlarından başarılı olunması gerekmiştir. Fakat öğrencilerin mezuniyet sınavlarına girmeden önce gerçekleştirmesi gereken bazı yükümlülükler vardır. Bunlar; staj uygulamasından başarılı olmak ve bir bitirme tezi yazmak olarak yönetmelikte yer almıştır. Staj sınavlarının bir ortaokulda ve bir konu üzerine son dönemde gerçekleştirmesi kararı alınmıştır. İlk uygulamasında başarısız olanlara bir hak daha verilmiş olup ikinci anlatımdan da başarısız olanlara son bir kez daha anlatma hakkı verilmiştir. Son defa da başarısız olanlara mezuniyet sınavına girme hakkı verilmemiştir. Ayrıca öğrenci yatılı ise yatılılık hakkı elinden alınmış ve öğrencinin sınıfı yatısız olarak tekrar etmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Öğrencinin mezuniyet sınavlarına girmeden önce staj uygulamasına gitmekten başka, bir nevi lisans bitirme tezi yapması da yerine getirmesi gereken yükümlülükleri arasında yer almıştır. Tezin

konusunun belirlenmesi iki şekilde düşünülmüştür. Öğretmenin bizzat karar vermesi veya öğrencinin teklifi ile öğretmenin onayı neticesinde kararlaştırılması uygun görülmüştür. Öğrenci yazdığı tezde başarılı olursa mezuniyet sınavına girme hakkını elde etmiş olur. Fakat başarısızlık durumunda sınav hakkı kaybedilmek ile birlikte sınıf tekrarı şartı yürürlüğe girer (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

Mezuniyet sınavları öğrencinin okul yaşamı boyunca gördüğü bütün derslerden oluşturulmuştur. Yönetmelik hükümlerince bu sınavlar son sınıfların ders yılı sonunda konulmuş olup sınavların idarenin belirleyeceği komisyonlar tarafından yürütülmesi uygun görülmüştür. Mezuniyet sınavlarından başarısız olanlara eylülde bütünlemeye girme hakkı tanınmıştır. Eylülde başarısız olanların ilişkisi kesilerek iki yıl içinde haziran veya eylül sınavlarında başarılı olmaları zorunlu tutulmuştur. İki yılın sonunda başarısızlık söz konusu ise öğrencilerin bir daha mezuniyet sınavlarına girmelerine izin verilmemiştir (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

3. Orta Öğretmen Okullarının Eğitim Enstitülerine Dönüştürülmesi

Orta öğretmen okulları eğitim enstitüsüne dönüştürülmeden önce Türkiye’de çeşitli fikirler ortaya çıkmıştır. Aslında bu fikirler orta öğretmen okullarını dönüştürmek üzerine değil de ortaokulların sayısının artırılıp daha fazla ortaokul öğretmeni yetiştirecek kurum açılması yönünde olmuştur. Bu durumun sonucu olarak çeşitli öğretmen okulları eğitim enstitüsü adı ile yeniden teşkilatlandırılmıştır (Eğitim Enstitüleri Kurulurken, 1946).

Sivas milletvekili ve Milli Eğitim komisyonunda görevli olan Reşat Şemseddin Sirer, 1945 yılında mecliste ortaokulların sayısının artırılması ve bunun içinde ortaokul öğretmeni yetiştirecek yeni okullar açılıp öğretmen ihtiyacının giderilmesi üzerine bir nutuk arz etmiştir. Nutukta Hollanda, Almanya, Danimarka gibi ülkelerde uygulanan liseden sonra iki yıl pedagoji okutularak ortaokul öğretmeni yetiştirme modelini önermiştir. Böylece iki yıl meslek dersi alan lise mezunu öğrenciler her dersin öğretmenliğinin yöntemini öğrenip görev yapabilecekleri (Eğitim Enstitüleri Kurulurken, 1946; TBMM Tutanak Dergisi, 1945). 1946 yılında kurulan Recep Peker hükümetinde, Reşat Şemseddin Sirer Milli Eğitim Bakanlığına getirilmiştir (Öztürk, 1968). Bu durum Sirer’in mecliste teklif ettiği ortaokul öğretmeni yetiştirme modelinin gerçekleştirilmesi için önemli bir fırsat olarak ortaya çıkmıştır denilebilir.

Recep Peker hükümeti ve Reşat Şemseddin Sirer’in eğitim bakanlığı döneminde ortaokul sayısının artırılması isteği ve bu durumun bir uzantısı olarak öğretmen sayısının artırılması gerekliliği yönündeki düşünceleri gerçekleştirmek için çalışmalara başlanmıştır (Eğitim Enstitüleri Kurulurken, 1946). Peker hükümetinin programında bu konuya da değinilmiştir. Programında her derecedeki okulların sayısının artırılması ve bunlar için gerekli sayıda öğretmen istihdam etmek üzere öğretmen okullarının düzenlenmesi yönünde bilgilere yer verilmiştir (Öztürk, 1968).

1945 senesinde Sirer'in öne sürdüğü görüşler, daha sonraki tarihlerde de geçerliliğini korumuştur. Sirer, gazetelere verdiği demeçlerde bazı öğretmen okullarını iki yıllık eğitim enstitülerine dönüştürme yolundaki çalışmalarını dile getirmiştir. Plana göre lise ve öğretmen okulu mezunları alınıp iki yıl okutulduktan sonra özel yetenek ve yabancı dil dersleri dışındaki bütün dersleri verebilecekti. Böylelikle ülkede ortaokulu bulunmayan il ve ilçe kalmayacaktı. Fakat iki yıl meslek dersi verip bütün branşları öğretmek anlayışı çeşitli tenkitlere uğramıştır. Her dersi bir öğretmenin bilmesinin mümkün olmadığı yönündeki görüşlerin sahipleri ortaokul öğrencilerinin zayıf yetişeceğini öne sürmüşlerdir. Ayrıca bu projede ilkokullar ile ortaokulların birleştirilmesi de düşünülmüştür. Bu yönde yapılan eleştiriler ise; henüz ilkokulun ilk üç sınıfının bile okunamadığı yerler varken hem ilkokul hem de ortaokulun nasıl okutulacağıydı. Sirer, eleştirilere Avrupa ülkelerinde de benzer kurumların olduğu ve ulaşmak istedikleri hedef olan bu medeniyetin böyle bir uygulama yaparken kendilerinin de yapmaları gerektiği, lise ve öğretmen okullarında zaten her dersi gören öğrencilerin iki yıl pedagojik bilgilerle donatılarak bu dersleri vermelerinde bir sakınca olmadığı, Türk gençlerinin bunu gerçekleştirecek kabiliyeti olduğu yönündeki görüşlerini belirtmiştir. Sirer, ortaokul sayısının artırılması isteklerinin altındaki nedenleri; ülkedeki eğitimli kesimin çoğaltılması, herkesin kasaba ve köyüne yakın yerde eğitimini alabilmesi, çocukların 12-13 yaşında ilkokulu bitirdikten sonra 15-16 yaşlarında bir mesleğe atılana kadar başıboş olmaması diye açıklamıştır (Eğitim Enstitüleri Kurulurken, 1946).

Eğitim enstitülerinin kurulmaya başlandığı süreçte enstitülerin programlarının tasarımlarını oluşturmak için çeşitli komisyonlar çalışma yapmıştır. Bu komisyonlara ve eğitim enstitülerinin öğretmenlerine, Bakanlık tarafından, Talim Terbiye'de nasıl bir kurumun tasarlanması gerektiği yönünde hazırlanan direktifler tebliğ edilmiştir. Direktiflerde, programları eğitim enstitüsü öğretmenlerinin yapmaları münasip görülmüştür. Direktiflere göre tek ders değil birden fazla dersin öğretmenliğini yapacak bireyler yetiştirmek üzere bir programın yapılması, hem ilkokul hem de ortaokulda ders verebilmek için pedagoji bilgisi iyi olacak öğretmenler yetiştirilmesi, ortaokulların amaçları doğrultusunda bir program yapılması yönünde telkinler yapılmıştır. Ortaokullar için ise yeni ortaokullar tabiri kullanılmış ve bu yeni ortaokullarda bilgili, sosyal ve sağlıklı vatandaşlar yetiştirilmesi, öğretmenlik yapacakların göz önünde bulundurulması gereken bir durum olarak ortaya konmuştur. Özellikle temizliğe vurgu yapılarak "enstitülerin temizliğin mutlak misali" olması belirtilmiş ve öğretmen adaylarının sabun kullanma ile yıkanma, spor yapma alışkanlıkları olmaları üzerinde durulmuş, öğretmenlerinde bu telkinleri öğrencilerine yapmaları gerektiği yönünde tavsiye verilmiştir. Eğitim enstitülerinde, dönemin pedagojik ilerlemelerinden yararlanılması, eleştirel düşünme becerilerine sahip olan, öğretim yöntemlerini bilen bireyler yetiştirilmesi vurgusu yapılmıştır. Ayrıca enstitü öğrencilerinin ileride gidecekleri küçük merkezlerde öncü olabilecek şekilde

iyi niyetli, nazik, sosyal ilişkiler kurabilen, ahlaklı, dürüst bireyler olarak yetiştirilmesi önemli görülmüştür (Eğitim Enstitüleri Kurulurken, 1946). Bu telkinlerle birlikte program ve yönetmelik taslağı hazırlayacaklara şu dört başlık ile hareket etmeleri tavsiye edilmiştir (Eğitim Enstitüleri Kurulurken, 1946, s. 33).

- 1) Öğretmenlerin genel olarak eğitimde ve öğretimde aynı ilkelerden hareket etmeleri için alınacak tedbirler; kurumun amaçlarına varabilmesi için öğretmenler arasındaki iş birliği yollarının belirtilmesi
- 2) Ana dili, matematik, tabiat bilgisi, fizik, kimya, tarih-coğrafya ve yurt bilgisi, öğretmenlik bilgisi, resim-iş, yabancı dil, müzik, beden eğitimi dallarının iki yıllık ünitelerinin ve bu derslere verilecek saatlerin saptanması
- 3) Enstitülerin genel eğitim yönetmeliği ana çizgilerinin meydana konması
- 4) Enstitülerin yeni öğretim durumuna göre vücuda getirilecek sınıf, kütüphane, çalışma ve oyun yerleri, uygulama okul ve bahçeleri hakkında genel esasların saptanması

1946 yılında Eğitim Enstitüleri kurulmaya başlanmıştır. Enstitüler var olan şehir öğretmen okullarının dönüştürülmesi ile gerçekleşmiştir. İlk etapta Ankara (Gazi), Balıkesir (Necati Bey) ve İstanbul'daki (1946)⁵ öğretmen okulları eğitim enstitüsü olarak planlanmış ve bu plan hayata geçirilmiştir (Eğitim Enstitüleri Kurulurken, 1946). Ankara, Balıkesir ve İstanbul'dan sonra ise Bursa (1958) ve İzmir (Buca-1959)'de eğitim enstitüsü açılmıştır (Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 1948; Şahin, 2002; Demirel ve Becerikli, 2017). Eğitim Enstitülerinin kurulmasıyla birlikte enstitülerin teşkilat yapısını açıklayan yönetmelikler yapılmaya başlanmıştır. Enstitüler için ilk etapta 1947 yılında bir geçici yönetmelik yayımlanmıştır. 1952'de Öğretmen Yetiştiren Okul ve Enstitülere Öğrenci Kayıt ve Kabul İşleri Hakkında Genelge ve Geçici Yönetmelik başlığıyla yeniden bir geçici yönetmelik çıkarılmıştır (Altunya, 2006). Bu iki geçici yönetmelikten sonra 29 Eylül 1955'te eğitim enstitülerinin geçici olmayan ilk yönetmeliği çıkarılmıştır. Daha sonraki tarihlerde de çeşitli yönetmelikler çıkarılmıştır (Demirel ve Köse, 2019). Eğitim fakülteleri kurulması yönündeki karara kadar eğitim enstitüleri öğretmen yetiştirmiştir (Demirel ve Becerikli, 2017). Türkiye eğitim tarihindeki öğretmen yetiştiren eğitim enstitüleri üç yıllık olup ortaokula öğretmen yetiştiren enstitüler ve iki yıllık olup sınıf öğretmeni yetiştiren enstitüler diye ikiye ayrılmaktadır. Ortaokula öğretmen yetiştiren enstitüler

---

⁵ İstanbul'da Eğitim Enstitüsünün kuruluşu üzerine net bir rakama ulaşamamıştır. Yalnız devlet istatistiklerinde 1946-47 döneminde okulun öğretmen sayısı vs. bilgileri verilmiştir. Ulus gazetesindeki bir haberde ise 1946 yılında üç okul eğitim enstitüsüne dönüştürülecektir denilmiştir. Bunlardan biride İstanbul'dakidir. Dolayısıyla 1946 senesinden daha önceki yıllara ait bir tarih tespit edilemediğinden İstanbul'da enstitünün açılışı 1946 olarak belirtilmiştir (Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 1948; Eğitim Enstitüleri Kurulurken, 1946).

daha köklü olmakla birlikte ilk kuruluşlarında iki yıllık fakültelerdi. 1968 senesinden itibaren üç yıla çıkarılmışlardır (Akyüz, 2013; Batır, 2008; Demirel ve Becerikli, 2017).

Sonuç ve Tartışma

Türkiye öğretmenlik mesleğinin profesyonelleşmesi adına önemli bir adım olan Darülmüalliminin (16 Mart 1848) açılmasından itibaren hem Osmanlı Devleti'nde hem de Türkiye Cumhuriyeti'nde öğretmen yetiştiren kurumların sayıları artırılmıştır. Cumhuriyet dönemi öğretmen okulları Osmanlı döneminde açılmış olan okulların birer mirasçısı olarak eğitim öğretime devam etmişlerdir. Cumhuriyetin ilanından sonra çeşitli şekillerde değişikliğe uğrayan öğretmen okulları farklı kademelere öğretmen yetiştirmişlerdir. Çalışmanın kapsamında olan ortaokul öğretmeni yetiştiren kurumlar Osmanlı'da rüşdiye, ihzari gibi kademelere karşılık gelmiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra 1923 senesinde İstanbul'da bir Orta Darülmüallimin ve Orta Darülmüallimat açılması girişimleri gerçekleştirilmiştir. 1923 ile 1924 yılları arasında kısa bir sürede varlık gösteren bu okullar kapatılmıştır. Fakat Cumhuriyet idarecileri ortaokul öğretmeni yetiştirme amacından vazgeçmemiştir. Önce 1926'da Konya'da sonrada Ankara'ya taşınmak üzere Ankara'da bir Orta Müallim Mektebi açmışlardır. Bu okul Gazi Eğitim Enstitüsünün temelini oluşturmuş ve 1926'dan 1946 senesine kadar eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmüştür. 1944 yılında ortaokul öğretmeni yetiştirmek için bir okul da Balıkesir'de açılmıştır. Hem Balıkesir hem de Ankara'daki ortaokul öğretmeni yetiştiren kurumlar 1946 senesinde eğitim enstitülerine dönüştürülmüştür. Bu dönüşümün özellikle altında yatan sebepler; dönemin hükümetinin daha fazla ortaokul açma ve yeni bir anlayışla ortaokul öğretmeni yetiştirme isteğidir. Hükümet vatandaşlarının sadece ilkokul eğitimiyle kalmasını istememiş, değişen devlet yapısı ve şehirleşen ülke nüfusu için şehirli kesimi eğitmek istemiştir. Bunun yolunun da ortaokul açmaktan geçtiğini düşünen Peker hükümeti, ulaşılmak istenen batı medeniyetindeki benzerlerini örnek alarak İstanbul, Ankara ve Balıkesir'deki öğretmen okullarını eğitim enstitüsüne çevirmiştir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında değerlendirildiğinde mevcut çalışmanın elde ettiği sonuçlar ile konu ile alakalı diğer çalışmaların verilerinin genel itibarıyla benzer sonuçlara ulaştığı söylenebilir. Tarih çalışmalarında kaynaklar ışığında bir değerlendirme yapıldığında aynı konu üzerinde çalışma yapanların benzer bilgileri kendi yorumuyla sunması doğal bir süreçtir. Konu ile alakalı olan diğer çalışmalar; Niyazi Altunya'nın (2006) Gazi Eğitim Enstitüsü, Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü (1926-1980) eseri, Tayyip Duman'ın (1991) Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme (Tarihi Gelişimi) adlı çalışması, Cemil Öztürk'ün (1998; 2007) Türkiye'de Dünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar ile Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme adlı eserleridir. Bahsi geçen eserler ile mevcut çalışmanın Gazi ve Balıkesir Orta Öğretmen Okulu ile ilgili verdikleri bilgiler birbirleriyle örtüşmüştür. Lakin mevcut çalışmada, diğer çalışmalardan farklı olarak Orta Darülmüallimin ve Orta

Darülmuallimat da incelenerek, Türkiye ortaokul öğretmeni yetiştirme tarihinde kısa süreli de olsa yer edinen bir kurumun detaylarına belgeler el verdikçe girilme çalışılmıştır.

Sınırlılıklar ve Öneriler

Tarih çalışmalarını sınırlayan en önemli etkenler kaynaklardır. Orijinal kaynaklara ulaşmak her zaman mümkün olamamaktadır. Bu nedenle çalışmaların bazı bölümleri veri açısından eksik kalabiliyor. Özellikle Cumhuriyet dönemi eğitim tarihi çalışmaları için devlet arşivlerinde yeterli belge bulunmadığından bu dönemdeki eğitim tarihi çalışmaları zor yürütülmektedir. Şunu da belirtmek gerekir ki tarihin birbirine bağlı bir süreci olduğundan yapılacak araştırmaların çok büyümemesi için çalışmaların belirli dönemlerle ve konularla sınırlı tutulması gerekmektedir. Bu nedenle tarih çalışması yapacak olan araştırmacıların çalışmalarını sınırlandırması kolaylık sağlayacaktır. Mevcut çalışma ise orta öğretmen okulu diye adlandırılan kurumların açılış ve kapanış (1923-1946) yıllarındaki süreci ele alınarak sınırlandırılmıştır. Ayrıca Cumhuriyet dönemi eğitim tarihi konularını çalışacaklar, Devlet Arşivlerindeki eğitim tarihi ile alakalı belgelerin yeterli olmaması dolayısıyla kaynak bulmada sorun yaşayabilirler. Bundan dolayı eğer eğitim tarihi içerisinde bir kurum çalışılacaksa ilgili kurumların arşivlerinin bulunması araştırmalar açısından kolaylık sağlayabilir. Bunun dışında kurum tarihi çalışmaları için sözlü tarihe başvurulması da belgelerde bulunamayacak bazı noktaları aydınlatılabilir.

Kaynaklar

- Akyüz, Y. (2013). *Türk eğitim tarihi (m.ö. 1000-m.s. 2013)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Altunya, N. (2006). *Gazi eğitim enstitüsü gazi orta öğretmen okulu ve eğitim enstitüsü (1926-1980)*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayını.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. (1948). Milli eğitim meslek, teknik ve yüksek öğretim istatistikleri 1946-47. Pulhan Matbaası.
- Batır, B. (2008). Eğitim enstitülerinden eğitim fakültelerine Türkiye’de öğretmen yetiştirmek. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 6(12), 521-537.
- BCA. 180.09.0.0/78.382.1.3-5, 73, 127.
- Becerikli, S. (2019). *Öğretmen yetiştirmede İstanbul yüksek öğretmen okulu modeli (1924-1978)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- BOA. İ.MMS. 126/5394.
- Demirel, F. ve Köse, R. (2019). Eğitim enstitülerinde yönetim. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 515-528.
- Demirel, M. (2002). Türk eğitiminin modernleşmesinde rüşdiye mektepleri. *Türkler, Cilt: 15*, (Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Demirel, M. ve Becerikli, S. (2017). Bursa eğitim enstitüsü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), ss. 341-374.

- Duman, T. (1991). *Türkiye’de ortaöğretime öğretmen yetiştirme (tarihi gelişimi)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Düstur-I/II. (1289). Maarif-i umumiye nizamnamesi. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Eğitim enstitüleri kurulurken. (1946). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Erdem, Y. T. (2013). *II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e kızların eğitimi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Fraenkel, R. Wallen, N. E. & Hyun, H. H. (2011). *How to design and evaluate research in education*. New York: Connect Learn Succeed.
- Kamer, S. T. (2013). *Türk eğitim sisteminde karma eğitime ilişkin fikirler, tartışmalar ve uygulamalar (1908-1950)*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kodaman, B. (1999). *Abdülhamid devri eğitim sistemi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Maarif düsturu-I. (1927). Yüksek muallim mektebi talimatnamesi. İstanbul: Milli Matbaa.
- Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmuası. (1927). Orta muallim mektebi muvakkat talimatnamesi. 12, İstanbul: Milli Matbaa. 1927, 14-16.
- Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi. (1943). Gazi orta öğretmen okulu ve terbiye enstitüsü talimatnamesi, 6(241), 29-33.
- Maarif-i Umumiye Nezareti. (1331). Darümuallimin ve darümuallimat nizamnamesi. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1972). *Orta öğretim programlarındaki yönelmeler (1924-1970)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Muallimler Mecmuası. (1923a). Darümuallimat kısm-ı talisi teşkilatı hakkında esbab-ı mucibe layihası, 1(11), 211-218.
- Muallimler Mecmuası. (1923b). Programlara dair, 1(12), 236-239.
- Necati Eğitim Enstitüsü, 1947-1948 Yıllığı.
- Necati Orta Öğretmen Okulu Eğitim Enstitüsü, 1949-1950 Yıllığı.
- Öztürk, C. (1998). *Dünden bugüne Türkiye’de öğretmen yetiştiren kurumlar*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Öztürk, C. (2007). *Atatürk devri öğretmen yetiştirme politikası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öztürk, K. (1968). *Türkiye Cumhuriyeti hükûmetleri ve programları*. İstanbul: Ak Yayınları.
- Resmi Gazete. (1340, Mart 13). Orta tedrisat muallimleri kanunu. 4-6.
- Sadreddin Celal. (1924). Darümuallimin meselesi. *Muallimler Mecmuası*, 2(19), 460-462.
- Süleyman Şevket. (1923a). İlk ve orta darümuallimat. *Muallimler Mecmuası*, 1(10), 204-207.
- Süleyman Şevket. (1923b). Tali darümuallimin ve darümuallimat ihtiyacı. *Muallimler Mecmuası*, 1(11), 209-211.
- Süleyman Şevket. (1924). Orta darümuallimat ve darümuallimin. *Muallimler Mecmuası*, 2(20), 575-587.

Şahin, M. (2002). İzmir eğitim enstitüsü. *Tarih ve Toplum (Aylık Ansiklopedik Dergi)*, 38(225), 34-40.

TBMM Tutanak Dergisi (1945, Mayıs 5). Cilt: 17, 61. Birleşim, İkinci Oturum.

Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti. (1341). 1339-1340 ders senesi ihşaiyat mecmuası. İstanbul.

Ünal, U. ve Birbudak, T. S. (2013). *İstanbul dârulmuallimîni (1848-1924)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

ORCID

Sabri Becerikli <https://orcid.org/0000-0003-3307-6979>

Extended Summary

A Brief History of Teacher Training Institutions Training Teachers for Secondary Schools in Turkey (1923-1946)

Introduction

It is clearly seen in the studies related to teacher training in Turkey that the fact that teaching as a career gained a professional identity, which was especially close to the understanding of the present day, started with the Darülmualimin School, which was opened in 1848. The Darülmualimin School was opened in Istanbul in order to train teachers for the secondary schools. In the following time periods, teacher training schools started to be opened at different levels and in other cities of the Ottoman Empire (Kodaman, 1999; Öztürk, 1998; 2007; Ünal ve Birbudak, 2013). These institutions were the schools basically for male students (boys); in order to train teachers for female students (girls), Istanbul Darülmualimat School was opened in 1870. After Istanbul, the female teacher training schools started to open in the provinces as well (Erdem, 2013). The historical development of teacher training institutions in Turkey took place in the form of inheritance from the Ottoman Empire to the Republic. In the Republican era, male and female students started to study in the teacher training schools. In this article, Darülmualimat Teacher Training Institution for Secondary Schools, Darülmualimin Teacher Training Institutions for Secondary Schools, Secondary Teacher Training Schools, the secondary school teacher training institutions were investigated, and the historical period between the years 1923 and 1946 were evaluated (Altunya, 2006; BCA. 180.09.0.0/78.382.1.127; Duman, 1991; Eğitim Enstitüleri Kurulurken, 1946; Necati Orta Öğretmen Okulu Eğitim Enstitüsü, 1949-1950 Yıllığı; Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti, 1341).

Method

In the present study, the historical period of Darülmualimat Teacher Training Institution for Secondary Schools, Darülmualimin Teacher Training Institution for Secondary Schools, and Secondary Teacher Training Schools that were opened to train teachers in Turkey between the years 1923 and 1946 were examined. For this purpose, the historical analysis, one of the qualitative research

methods, was used. The historical research is carried out mostly through written documents, and examines the documents and relics of a period in the past. In this context, "Historical research is the systematic collection and evaluation of data in order to identify, explain, and thus understand the actions and events that have occurred in the past" (Fraenkel, Wallen & Hyun, 2011, s. 535).

Findings

In 1923, it was planned to open a Darülmallimim (Male Teacher Training School) secondary school in order to train teachers for the ibtidai (primary) schools, teachers for the ibtidai (primary) darümuallimins and teachers for the first phase of high schools. However, the lifetime of the branch was not long, it was closed in 1924 and its students were transferred to the Higher Teacher Training School. In the same year, a Female Teacher Training School to train teachers for secondary schools (Darülmualimat Teacher Training Institution for Secondary Schools) was established and in the end, this school was also closed in 1924 and its students were transferred to the Higher Teacher Training School (Altunya, 2006; BCA. 180.09.0.0/78.382.1.127; Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti, 1341). After the Secondary Teacher Training Schools that were opened and closed in a short period of time in Istanbul, a Secondary Teacher Training School was opened in Konya in 1926. This training school, which moved to Ankara in 1927, was the foundation of the Gazi Education Institute, which was an important institution in the history of Turkish education. When this school was first opened, it had a single department. In this training school, which was gradually developed throughout the historical process, the departments of Turkish-Literature, History-Geography, Educational Science, Mathematics, Physics and Natural Sciences, Arts-Business, Physical Education, Music and Foreign Language were opened (Altunya, 2006). After the one in Ankara, the Necati Teacher Training Institution for Secondary Schools) was opened in the province of Balıkesir in 1944. This training school started to offer education at the departments of Mathematics, Physics-Chemistry (Necati Eğitim Enstitüsü, 1947-1948 Yılı; Necati Orta Öğretmen Okulu Eğitim Enstitüsü, 1949-1950 Yılı). Teacher Training Institutions for Secondary schools were all boarding schools and all the expenses of the students were met by the state. As the schools were boarding schools, among the administrative staff, in addition to the deputy principal and vice-principal, the internal chief, the clerk and account officer, the teaching materials officer, the library officer, the warehouse and the storeroom officers were employed. Besides, in order to implement education and discipline works more effectively in the schools, departmental councils, institute council, teachers' council, and discipline board were formed. Students to be accepted to schools were subjected to exams related to their fields. While the students studied at the institution, they took the year-end, practice, graduation and make-up exams (Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi, 1943).

With the desire to increase the number of secondary schools in the 1940s, the idea of training teachers for new secondary schools emerged. The Teacher Training Institutions for Secondary Schools that emerged as a result of this situation affecting each other as cause and effect were reorganized as teacher training institutes and as of 1946, the educational institutions were opened in order to train teachers secondary schools in Turkey. In fact, before transforming the teacher training institutions for secondary schools into educational, various ideas started to emerge in Turkey. These ideas were not about transforming the teacher training institutions for secondary schools, but about opening more institutions that would train teachers for secondary schools. Various debates were held on this issue, and there were those who opposed the opening of these institutes. However, the government insisted on the opening of these institutes and started to open them. The establishment of the institutes materialized with the transformation of the existing urban teacher training schools. In the first instance, the teacher training schools of Gazi, Balıkesir and Istanbul were planned to be opened as training institutions and this plan was put into practice (Altunya, 2006; Duman, 1991; Eğitim Enstitüleri Kurulurken, 1946).

Conclusion and Discussion

After the opening of Darülmüallim, which was an important step in the direction of Professionalization in the teaching profession in Turkey (March, 16 1848), teacher training institutions were opened both in the Ottoman Empire and in the Republic of Turkey. The teachers training schools in the Republican period continued to provide education as a successor to the schools opened in the Ottoman period. It is possible to say that the institutions that trained secondary school teachers within the scope of the study underwent various changes. Moreover, the closure of the first institutions, the Darülmüallim Teacher Training Institution for Secondary Schools and Darülmüallimat Teacher Training Institution for Secondary Schools in a short time did not discourage the administrators in the Republic period from the intention of training teachers for secondary school.

First teacher training institution for secondary schools that was opened in Konya in 1926 was later transferred to Ankara and continued to operate as Teacher Training Institution for Secondary Schools in 1927. This school constituted the foundation of the Gazi Education Institute. In 1944, a school was opened in Balıkesir to train teachers for secondary schools. The institutions training secondary school teachers in both Balıkesir and Ankara were transformed into educational institutes in 1946. The underlying reasons for this transformation were the existing government's desire to open more secondary schools and to train secondary school teachers with a novel understanding. The government did not wish its citizens to obtain only primary education, but also desired to educate the urban population for the changing state structure and urbanizing population of the country. The Peker

government, who thought that the way to achieve this was through opening secondary schools, transformed the teacher training schools in Istanbul, Ankara and Balıkesir into teacher training institutes, taking the example of its counterparts in the western countries.

When an evaluation is made in the light of the information above, it is possible to say that similar results were achieved in general related to the subject in question with the other studies. The point where the present study differs from the other studies in terms of content is that the Secondary Darülmualim and Secondary Darülmualimat were examined.

Limitations and Recommendations

The most important factors restraining the historical studies are the resources. It is not always possible to have access the original sources. Since there are not enough documents in the state archives especially for the Republican education history studies, education history studies regarding this period are difficult to carry out. If an institution related to the date of education is to be studied, it will be convenience for the study to have access the archive of the relevant institution or interviewing the people working and studying in that institution.